

Handläggare:
Carina Sandin

Landstingsstyrelsen

Yttrande över motion 2009:1 av Lars Dahlberg (s), Anna Kettner (s), Staffan Holmberg (s) och Göran Wrene (s) om respekten för internationell rätt

Ärendet

I en motion inlämnad av Lars Dahlberg (s), Anna Kettner (s), Staffan Holmberg (s) och Göran Wrene (s) föreslås att landstingsfullmäktige ska besluta att uppdra till landstingsstyrelsen att utreda hur respekt för internationell rätt kan infogas i Stockholms läns landstings (SLL) koncernövergripande upphandlingspolicy med utgångspunkt bl.a. i FNs Global Compact-program.

Yttrandet har utarbetats av LSF Juridik i samråd med Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltning (HSN) och AB Storstockholms Lokaltrafik (SL).

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslår landstingsfullmäktige besluta

att bifalla motionen och uppdra till landstingsstyrelsen att utreda frågan om respekt för internationell rätt kan infogas i Stockholms läns landstings upphandlingspolicy med utgångspunkt bl.a. i FNs Global Compact-program.

Förvaltningens synpunkter

I motionen föreslås att landstingsstyrelsen ska få uppdraget att utreda hur respekten för internationell rätt kan infogas i SLLs koncernövergripande upphandlingspolicy med utgångspunkt bl.a. i FNs Global Compact-program.

Motionärerna anser att företag som begår brott mot folkrätten borde uteslutas från deltagande i upphandling.

FNs Global Compact-program

Global Compact är ett frivilligt och kostnadsfritt FN-nätverk som skapades av FNs fd generalsekreterare Koffi Annan för att främja ett socialt och miljömedvetet ansvarstagande hos internationellt verksamma företag.

Det var under ett tal till The World Economic Forum 1999 som Koffi Annan utmanade storföretagare att gå med i ett internationellt initiativ (Global Compact) som skulle föra samman företag med FN-organ, fackföreningar och det civila samhället för att stödja tio principer kring mänskliga rättigheter, arbetsrätt, miljö och mot korruption.

Samarbete mellan landsting och regioner

Stockholms läns landsting, Västra Götalandsregionen och Region Skåne driver tillsammans ett projekt som startade 2007 – Inköp med socialt ansvar ger hållbar upphandling. Syftet med samarbetet är dels, inom ett nytt oprövat område inom offentlig upphandling, att lära tillsammans och dels att det ska leda till ökad kunskap och samsyn om hur och när vi kan ställa sociala krav samt arbeta fram en arbetsmetod för gemensamma uppföljningar/revisioner.

Projektet har resulterat i att en gemensam uppförandekod för socialt ansvar för leverantörer har arbetats fram. SLL har genom beslut i landstingsfullmäktige¹ 2008-02-12 antagit uppförandekoden för leverantörer.

Uppförandekoden innebär i korthet att leverantören förbinder sig att:

- följa nationell lagstiftning
- inte använda barnarbete
- inte använda tvångsarbete
- inte göra sig skyldig till diskriminering
- betala lön (lägst nationellt lagstadgad minimilön) direkt till den anställda
- inte tillämpa veckoarbetstid utöver den nationellt lagstadgade

¹ LS 0710-1165.

- i länder där föreningsrätten är inskränkt medverka till att anställda får möta företagsledningen för att diskutera löne- och anställningsvillkor utan negativa konsekvenser
- ta miljöhänsyn
- ha en arbetsmiljö som överensstämmer med internationella riktlinjer
- acceptera inspektioner från den upphandlande myndigheten

Arbetet med uppförandekoden inriktas på produktion där oegentligheter bedöms kunna förekomma. Prioriterade upphandlingar är för närvarande:

- Instrument och rostfria sjukvårdsartiklar
- Operations- och engångsartiklar
- Handskar, sprutor, kanyler
- Förbandsartiklar
- Textilier

Enligt SLLs upphandlingspolicy ska, vid planering av en upphandling, ställning tas om leverantörer ska krävas anta SLLs uppförandekod för leverantörer.

Arbetet inom SL

SLs upphandlingspolicy² går idag längre än SLLs koncernövergripande policy vad gäller frågan om socialt ansvarstagande. Policyn, i kombination med den mer detaljerade interna rutinen för upphandling och inköp som bl.a. beaktar SLs officiella ställningstagande för FN-initiativet Global Compact, innebär sammantaget att SLs kravställande inom kort kan förväntas ligga i framkant inom det aktuella området.

Inom SL har påbörjats ett omfattande arbete med att kartlägga vilka negativa effekter som SLs verksamhet direkt eller indirekt kan ha på mänskliga rättigheter, inklusive skäliga arbetsförhållanden. I en första omgång genomförs en riskanalys av de största leverantörerna³, vilka återfinns främst bland av SL anlätade trafik- respektive bygg- och anläggningsföretag.

² SLs upphandlingspolicy kompletterar för SLs del den koncerngemensamma upphandlingspolicyn. Kompletteringarna är avstämde med SLL Upphandling.

³ 2008 års förhållanden.

SL har därigenom fått

1. en generell kunskap om de aktuella koncernernas förhållningssätt till socialt ansvarstagande; samt
2. en specifik kunskap om huruvida deras verksamheter för SLs räkning, direkt eller indirekt, inkluderar några särskilda tillverkningsprocesser etc., där respekten för mänskliga rättigheter, inklusive skäliga arbetsförhållanden, är otillräcklig eller i en riskzon.

Juridiska förutsättningar

Det är idag ostridigt att det går att ställa etiska krav i upphandlingar. I själva upphandlingskontraktet kan man t.ex. ställa krav på produktionsprocessen. Dessutom kan man i samband med utvärdering av anbud i viss utsträckning beakta olika aspekter. Avgörande är att etiska krav måste vara kopplade till det man köper och att kravställandet är proportionerligt.

Vad gäller rätten att utesluta företag från anbudsgivning är dock SLLs och övriga upphandlande enheters/myndigheters frihet begränsad. I tillämplig nationell lag som implementerar relevant EG-rätt finns en uttömmande uppräkningslista av omständigheter under vilka man måste, respektive får, utesluta en leverantör från att delta i en offentlig upphandling.⁴

Vad gäller uteslutning av en leverantör på den grunden att ledande företrädare begått brott är det möjligt endast i de fall där personen i fråga enligt en lagkraftvunnen dom är dömd för brott som antingen innefattar deltagande i en kriminell organisation, bestickning, bedrägeri, penningtvätt eller brott avseende yrkesutövningen. Brott mot folkrätten anges i sig inte som en möjlig uteslutningsgrund. Förutom det av motionärerna föreslagna utredningsuppdraget kan därför - i syfte att åstadkomma en tydlig och generell rätt till uteslutning med anledning av brott mot folkrätten - arbete behöva drivas för att försöka åstadkomma en lagändring på EG-rättslig nivå.

⁴ jfr 10 kap. 1 § lagen (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU) och 10 kap. 1-2 §§ i lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster ("LUF").

Slutsats

SLL bedriver redan i dag ett arbete tillsammans med Västra Götalandsregionen och Region Skåne kring frågan om hur och när sociala krav kan ställas. Samarbetet har resulterat i en uppförandekod för leverantörer.

Vidare pågår ett arbete inom ramen för det nya miljöprogrammet att utvidga det även till sociala frågor och där man tittar på bl.a. FNs Global Compact-program.

Det är svårt att i dagsläget bedöma huruvida FNs Global Compact-program skulle leda till förändringar av uppförandekoden eller om uppförandekoden kan skärpas beträffande sociala krav i upphandlingar.

Det finns därför skäl för att utreda frågan om respekt för internationell rätt kan infogas i SLLs koncernövergripande upphandlingspolicy med utgångspunkt bl.a. i FNs Global Compact-program.

Miljökonsekvenser av beslutet

Inga miljökonsekvenser är kända eller förväntade.

Mona Boström
Landstingsdirektör

Anne Rundquist
Chefsjurist